לג. ס'איז דאך רגיל צו אפלערנען א פירוש פון פרשת השבוע, און אויך אן ענין אין די הערות אויפן זהר פון פרשתנו (פ' וארא).

אין פרשתנו איז דא א רש"י וואס איז כולה מוקשה. וכמדובר כמה פעמים, שטעלן זיך מפרשים אויף כמה פרטים אין דער רש"י, אבער אויף א פשוט'ער קשיא, א קלאץ קשיא, שטעלט זיך קיינער ניט.

נאך דערויף ווי רש"י איז מפרש די פסוקים (בריש הפרשה) "וידבר אלקים אל משה גו' וארא אל אברהם וגו'" (וואס דער אויבערשטער האט געענטפערט משה'ן אויף טענתו "למה הרעותה לעם הזה גו'" (סוף פ' שמות))- ע"פ פשוטו של מקרא, איז רש"י[103] מפרש די אלע פסוקים ע"ד הדרוש:

"ורבותינו דרשוהו[104] לענין של מעלה, שאמר משה למה הרעותה. אמר לו הקב"ה חבל על דאבדין ולא משתכחין יש לי להתאונן על מיתת האבות, הרבה פעמים נגליתי עליהם בא-ל שדי ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת מה שמו מה אומר אליהם.

"וגם הקימותי וגו'[105], וכשביקש אברהם לקבור את שרה וכו', וכן ביצחק ערערו עליו וכו', וכן ביעקב ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו וכו'[106], (און ער רעכנט אויס בפרטיות דעם לא טוב וואס ס'האט געטראפן יעדערן פון די אבות האט געהאט צרות), ולא הרהרו אחר מדותי ואתה אמרת למה הרעותה".

און רש"י איז מסיים: "ואין המדרש מתיישב אחר המקרא מפני כמה דברים, אחת שלא נאמר ושמי ה' לא שאלו לי כו', ועוד היאך הסמיכה נמשכת בדברים שהוא סומך לכאן[107] וגם אני שמעתי וגו' לכן אמור לבני ישראל, לכך אני אומר יתיישב המקרא על פשוטו דבר דיבור על אופניו והדרש תדרוש שנאמר[108] הלא כה דברי כאש נאום ה' וכפטיש יפוצץ סלע מתחלק לכמה ניצוצות".

לד. דארף מען פארשטיין:

א) וויבאלד אז "אין המדרש מתיישב אחר המקרא כו'", ווי רש"י אליין זאגט - איז פארוואס ברענגט ער דעם מדרש, און נאך אזוי בפרטיות ובארוכה?!

עניניו פון רש"י אין חומש איז צו מפרש זיין די פסוקים ע"פ פשוטו של מקרא, ווי ער אליין זאגט[109] "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא", וואס דערפאר ברענגט ער ניט קיין מדרשים, ווייל דאס איז ניט ענינו;

- ווען -

הנחה פרטית בלתי מוגה

וועז ברענגט רש"י יע פון מדרש – דוקא ווען דער פירוש ע"פ פשט איז ניט מספיק צו מפרש זיין די פסוקים; אבער אויך דעמולט, ע"פ רוב, דערמאנט ער נאר אז אין מדרש איז דא א פירוש אין דעם פסוק, אדער כמה פירושים, ער איז אבער ניט מעתיק וואס עס שטייט אין מדרש;

אפילו ווען רש"י איז יע מעתיק א מדרש, איז דאס נאר ווען עפעס פעלט אין פירוש הפשט און דער פירוש אין מדרש פארענטפערט עס וכדומה,

אבער בנדו"ד שרייבט רש"י נאכן מעתיק זיין דעם מדרש, "אין המדרש מתיישב אחר המקרא כו', לכך אני אומר יתיישב המקרא על פשוטו דבר דיבור על אופניו", ואעפ"כ איז ער ניט נאר מעתיק דעם מדרש, נאר ער איז אים מעתיק מיט אלע פרטים ובאריכות?!

ב) פאר אונזער פסוק (אין פ' וארא) ברענגט רש"י כמה פעמים פון מדרש, אין א גאנצן חומש בראשית און אין פ' שמות אויך ער איז גארניט מוסיף – היינט פארוואס ערשט בפרשתנו זאגט ער "והדרש תדרוש" און ברענגט דערצו די ראי' פון פסוק "שנאמר הלא כה דברי כאש נאום ה' וכפטיש יפוצץ סלע מתחלק לכמה ניצוצות", און ניט פריער אין איינעם פון די ריבוי פעמים וואו ער ברענגט פון מדרש?!

נאכמער: אין פ' בראשית[110] זאגט רש"י אויף א פסוק "יש מדרשי אגדה רבים וכבר סדרום רבותינו על מכונם בב"ר ובשאר מדרשות ואני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא ולאגדה המיישבת דברי המקרא דבר דיבור על אופניו" – וואלט דארפן לכאורה געפאסט ברענגען די ראי' פון "הלא כה דברי כאש נאום ה' וכפטיש יפוצץ סלע" וואס איז "מתחלק לכמה ניצוצות", אז אין איין פסוק זיינען דא כמה פירושים, און דעדפאר איז "הדרש תדרוש"?

ובפרט אז די רש"י אין בראשית איז בתחלת פירוש רש"י על התורה – איז אויב ער וואלט עס געבראכט דארטן וואלט עס געווען ווי א כלל צו גאנץ פירוש רש"י על התורה?

לה. דעם עצם פסוק וואס רש"י ברענגט, "הלא כה דברי כאש נאום ה' וכפטיש יפוצץ סלע מתחלק לכמה ניצוצות", אז אין איין פסוק זיינען דא כמה פירושים – דארף מען אויך פארשטיין:

עד"ז ווי רש"י ברענגט פון דעם פסוק, ברענגט זיך

- אין -

לו. אויך דארף מען פארשטיין:

אין מס' שבת שם אויף די ווערטער פון גמרא "מה פסיש זה נחלק לכמה ניצוצות כו'" - איז רש"י מפרש: "מה פסיש מתחלק הסלע על ידו לכמה ניצוצות".

ד.ה. אז רש"י באווארנט אז ניט דער פטיש איז מתחלק אויף כמה ניצוצות, נאר דער סלע (ע"י הפטיש) מתחלק לכמה ניצוצות.

איז מה-דאך אז רש"י דארף דאס באווארענען אין גמרא פאר א בן עשר למשנה און פאר א בן חמש עשרה לגמרא[116] - איז עאכו"כ אז ער האט עס געדארפט באווארענען פאר א בן חמש למקרא אין חומש. פארוואס שרייבט ער בפירושו אין חומש סתם "וכפטיש יפוצץ סלע מתחלק לכמה ניצוצות", ניט אויסטייטשנדיק צי דער סלע ווערט מתחלק אדער דער פטיש מתחלק לניצוצות?

מפרשים[117] זאגן, אז רש"י בפרשתנו לערנט ווי ער טייטשט אין גמרא שבת (אז דער אבן ווערט נתחלק ע"י הפטיש), ניט ווי תוס' און דער ר"ת לערנען דארטן[118] - אבער מ'קען ניט זאגן אז רש"י על התורה וואס לערנט מיט א בן חמש למקרא פשוטו של מקרא פארלאזט זיך אויף דעם וואס ער איז מפרש אין גמרא.

מיט נאך כמה דיוקים, וואס דארפן אלע זיין פארשטאנדיק בפשטות פאר א בן חמש למקרא, ניט אנקומענדיק צו קיינע מפרשים.

לז. אין די הערות אויפן זהר פון פרשתנו[119] רעדט ער וועגן אן ענין וואס איז פארבונדן מיט פטירת צדיקים.

ער שטעלט זיך אויף דעם וואס עס שטייט אין זהר בנוגע צו ההלקוה פון רשב"י[120] "ווי כד תסתלק מעלמא וישתאר עלמא יתום מינך מאן יכיל לאנהרא מלין דאורייתא", און ער פרעגט: "לכאורה וישתאר עלמא יתום מינך למותר נוא כי ממילא מובן שכשיסתלק ישאר העלמא יתום מבנו, ומאי בעי בזה במה שהוסיף לומר וישתאר עלמא יתום מינך?"

און ער איז דאס מבאר (אויך) ע"פ המבואר אין אגה"ק סכ"ז וביאורו, אז לאחר פטירתו פון א צדיק "שבק חיים לכל חי"[121], און זיינע תלמידים וואס זיינען געווען מיט אים פארבונדן בחייו זיינען פון אים דעמולט מקבל מ"רוחו העצמיות" שבגן עדן, וואס דאס איז א המשכה פנימית, און זיי זיינען פון אים אויך מקבל א צווייטע הארה וואס איז

- זיך -

הנחה פרטית בלתי מוגה

<u>נהינת כה</u>, נאר נאכמער - זיי זיינען <u>ער אליין</u>:

בשעה מ'זעט היינט צו טאג טויזנטער אידן, טויזנטער אייניקלעך פון יעקב אבינו (בגשמיות אדער ברוחניות), דרייען זיך ארום און זיינען "בחיים" אין תומ"צ - איז דאס יעקב <u>אליין</u> וואס גייט ארום און איז "בחיים"!

[נוסף לזה איז אויך דא דער ענין ע"פ <u>נגלה</u> פון "מנהג אבותיכם בידכם"[175].

נה. דערביי קומט צו נאך א דבר נפלא:

אויף "יעקב אבינו לא מת" פרעגט די גמרא (דארטן אין תענית): "וכי בכדי ספדו ספדינא וחנטו חנטייא וקברו קברייא"?

און רש"י פארענטפערט דארטן אז דאס וואס "חנטו חנטייא כו'" איז עס דערפאר ווייל "נדמה להם שמת אבל חי הי'".

וואס דערפון איז פארשטאנדיק אז פון איין זייט איז "נדמה להם שמת" א דמיון פון תורה <u>אמת</u>, און דערפאר איז דאס מחייב מכה ענינים ע"פ הלכה וואס קומען ארויס פון אזא דמיון - דער ענין הקבורה, "קברו קברייא", דער ענין פון אמירה קדיש. לימוד המשניות. "ספדו ספדינא" וכו'. ווארום אע"פ אז דאס איז נאר א דמיון, "<u>נדמה</u> להם שמת", איז דאס אבער פארט א שינוי המצב פון דעם אדם, אזא שינוי וואס פאדערט צו מאן כמה ענינים ע"פ הלכה;

בגשמיות אבער איז "מ"א כה" (און דאס וואס עס זעט אויס אזוי (וואס דערפאר איז "ספדו ספדינא כו'") איז נאר "<u>נדמה</u> להם שמת"), וואדרוך ער איז נאר איבערגעגאנגען ממקום אחד למקום שני, און "מה זרעו בחיים אף הוא בחיים",

ואדרבה - "אשתכח בכלהו עלמין יתיר מבחיוהי כו'".

און אין דערויף גופא זיינען דא צוויי ענינים - א השגה פנימית און א השגה מקיפית - ויש להאריך בזה, ואין כאן מקומו.

נו. דער ביאור אין פירוש רש"י:

דאס וואס רש"י ברענגט דא א גאנצן פירוש ובפרטיות

- ע"ד -

<u>הנחה פרטית בלתי מוגה</u>

ע"ד הדרש און זאגט דערנאך "אין המדרש מתיישב אחר המקרא כו׳" - איז מכריח אז דא איז דער "רבותינו דרשוהו" בשינוי פון אלע אנדערע ערטער וואו רש"י ברענגט א פירוש ע"ד הדרש. והביאור בזה:

דאס וואס רש"י שרייבט ע"ד הדרש אז דער אויבערשטער האט געזאגט (אויף טענת משה "למה הרעותה לעם הזה גו׳") "חבל על דאבדין ולא משתכחין יש לי להתאונן על מיתת האבות הרבה פעמים נגליתי עליהם בא-ל שדי ולא אמרו לי מה שמך ואתה אמרת מה שמו וכו׳" - איז עס ניט א זאך וואס מ׳קען דאס וויסן נאר פון "רבותינו דרשוהו" נאר דער בן חמש למקרא וועט זיך אליין כאפן אז דער אויבערשטער האט עס געדארפט זאגן:

בשעת דער בן חמש למקרא וועט דא לערנען די פסוקים, און ער וועט קומען צו משה׳ס טענה "למה הרעותה לעם הזה גו׳" - און דער קינד געדענקט דאך וואס ער האט געלערנט וועגן די אבות און די צרות וואס זיינען זיי באפאלן און פונדעסטוועגן האבן זיי ניט געהאט קיין טענות צו דעם אויבערשטן כו׳ - וועט בא אים גלייך ווערן א שאלה: פארוואס שטייט ניט אז דער אויבערשטער האט געענטפערט משה׳ן "חבל על דאבדין ולא משתכחין כו׳"? און אויב ער האט עס אזוי ניט געענטפערט - איז די שאלה: פארוואס טאקע ניט?!

דערפאר מוז רש"י זאגן אז דער אויבערשטער האט עס יא געזאגט, און דערפאר איז רש"י מאריך אין די אלע פרטים אין די פסוקים, וואו מ׳געפינט אז אברהם האט געהאט צרות און אויך אין אזוי יצחק און אזוי אויך יעקב האבן געהאט צרות און אז פונדעסטוועגן האבן זיי ניט געהאט קיינע טענות צו דעם אויבערשטן - ווארום די פסוקים וואו עס ברענגען זיך די אלע פרטים בנוגע צו די אבות, און משה׳ס טענה "למה הרעותה לעם הזה גו׳", דאס אלץ איז מכריח אין <u>פשוטו של מקרא</u> אז דער אויבערשטער האט געזאגט "חבל על דאבדין כו׳".

נז. היינט אויב אזוי, פארוואס שטייט טאקע ניט בפירוש אז דער אויבערשטער האט אזוי געזאגט?

ב׳קען ניט ענטפערן אז דאס איז ווי אין אנדערע ערטער אין תורה, וואו ניט אלעמאל שטייט בפירוש וואס ס׳איז געזאגט געווארן, כאטש בפועל איז עס געזאגט

- געווארן, -

<u>הנחה פרטית בלתי מוגה</u>

געווארן, און דער טעם איז ווייל דאס איז פארשטאנדיק בעצמו. לדוגמא: עס שטייט אבאל וואס משה האט געזאגט צו די אידן איז נאמען פון דעם אויבערשטן, אבער עס שטייט ניט פריער אז דער אויבערשטער האט עס צו אים געזאגט – ווארום ס'איז דארטן מובן מעצמו אז דער אויבערשטער האט געזאגט צו משה'ן וואס ער זאל זאגן די אידן. ועד"ז פארקערט: אמאל.שטייט אז דער אויבערשטער האט געזאגט משה'ן וואס ער זאל זאגן די אידן, אבער דערנאך שטייט ניט אז משה האט עס זיי בפועל געזאגט, ווארום דארטן איז מובן מעצמו אז משה האט עס צו זיי געזאגט –

אבער דא איז ניט שייך אזוי צו זאגן. ווייל במה דברים אמורים ווען אין פסוק שטייט גארניט וואס ס'איז געזאגט געווארן בא דער געלעגנהייט; בשעת עס שטייט אבער אין פסוק וואס דער אויבערשטער האט געזאגט משה'ן, ווי בנדו"ד, איז ווי קען מען זאגן אז ער האט בשעת מעשה געזאגט משה'ן (נאך) א זאך וואס עס שטייט ניט אין פסוק.

דערפאר איז רש"י ממשיך: "ואין המדרש מתיישב אחר המקרא כו'" – סיי מצד די פסוקים אליין און סיי מצד דעם המשך פאסט זיך דאס ניט אריין אין פסוק, און דערפאר שטייט דאס ניט בפירוש אין די פסוקים אין חלק המקרא, אבער אין חלק הדרוש שטייט דאס יע – ווי רש"י איז ממשיך: "והדרשה תדרוש", און היות אז אין דער תוכן פון פשש"מ איז דא מכריח אז דער אויבערשטער האט דאס געזאגט, דערפאר ברענגט עס רש"י – טאקע ניט פון חלק המקרא שבתורה, וואו דאס איז ניט מתיישב (און דעריבער שטייט עס ניט בפירשו אין פסוק) – נאר פון חלק הדרש שבתורה.

אין אנדערע ווערטער: דא איז פשש"מ מכריח צוויי פירושים (אז דער אויבערשטער האט געזאגט צוויי זאכן), ביידע ע"ד הפשט: איין פירוש וואס שטייט אין חלק הפשט שבתורה, ד.ה. אין פשטות הכתובים (וואס דער פירוש איז מוכרח לויט דעם לשון און המשך הכתובים, ווי רש"י איז פריער מפרש; און א צווייטער פירוש וואס שטייט אין חלק הדרש שבתורה (אז דער אויבערשטער האט געזאגט "חבל על דאבדין כו'"), אבער דאס איז אויך פשש"מ, פשש"מ זאגט אז "הדרשה תדרוש"

[משא"כ אין אלע אנדערע ערטער וואו רש"י ברענגט א דרש, איז דאס א פירוש ע"ד הדרש (ביחס לפירוש הפשוט שבכתוב), און ניט א פירוש ע"ד הפשט וואס שטייט נאר אין חלק הדרש שבתורה].

אויף דעם ווערט אבער די שאלה: ווי קענען טאקע ביידע זאכן שטימען צוזאמען – אז אין חלק הפשט שבתורה

זאלן זיין צוויי פירושים (ר.ה. אז דער אויבערשטער האט געזאגט משה'ן צוויי זאכן), איין פירוש וואס שטייט בפירוש אין פסוק וואס דער אויבערשטער האט געזאגט, און דער צווייטער פירוש וואס שטייט ניט אין פסוק, נאר עס שטייט במקום שני. אין חלק הדרש שבתורה?!

[וואס די שאלה ווערט דוקא דא אין דעם רש"י, ווייל נאר דא איז פאראן דער אויסנאם אז דער דרש וואס רש"י ברענגט איז אן ענין וואס איז מוכרח ע"פ פשש"מ, ס'איז מערניט וואס דאס שטייט נאר אין חלק הדרש שבתורה; משא"כ אלע אנדערע ערטער וואו רש"י ברענגט א דרש איז טאקע א פירוש ע"ד הדרש].

איז דעריבער רש"י ממשיך און ברענגט א ראי' דערצו (אז "לכך אני אומר יתיישב המקרא על פשוטו דבר דבור על אופניו והדרשה תדרוש") – "שנאמר הלא כה דברי כאש נאום ה' וכפטיש יפוצץ סלע, מתחלק לכמה ניצוצות":

דברי (און פסוקי) תורה זיינען "כאש", און בשעת אין אש ווערט בדוגמת "כפטיש יפוצץ סלע", אז __בדוגמא__ ווי א פטיש איז יפוצץ סלע, ווי א האמער צוטיילט א סלע אויף כמה חלקים, עד"ז ווערט אין אש – ווערט דער אש מתחלק לכמה ניצוצות.

וואס בשעת אש ווערט מתחלק לכמה ניצוצות זעט מען במוחש אז די ניצוצות בלייבן ניט במקום אחד, נאר זיי פליען זיך פאנאנדער – איין ניצוץ במקום אחד און א צווייטער ניצוץ במקום שני וכו'.

וואס עד"ז איז אין דעם נמשל:

דברי תורה (וואס איז כאש) ע"ד הפשט (אדער ע"ד די אנדערע אופני הלימוד אין תורה. רמז, דרוש און סוד) קען מכריח זיין כמה פירושים, כמה ניצוצות, אבער אזוי ווי אין אש אז בשעת אש ווערט מתחלק לכמה ניצוצות פליען זיך פאנאנדער די ניצוצות, איין ניצוץ במקום אחד א צווייטער ניצוץ במקום שני – אזוי אויך בשעת די דברי תורה ווערן מתחלק לכמה פירושים, געפינט זיך יעדער פירוש במקומו הוא, וואס איז ניט במקום פון א צווייטן פירוש: איין פירוש שטייט אין חלק הפשט שבתורה, אין פשטות הכתובים. דאס געפינט זיך אין איין "מקום", און א צווייטער פירוש שטייט אין חלק הדרש שבתורה, דאס געפינט זיך במקום שני וכו';

און דעריבער, בשעת מ'געפינט זיך במקום אחד, ד.ה. בשעה מ'האלט בא דעם לימוד באופן אחד. זעט מען דארטן נאר דעם פירוש וואס געפינט זיך במקום ההוא, אבער ניט די אנדערע פירושים וואס שטייען במקומות אחרים, ווארום ער שטייט נאר אין יענעם ארט. ס'איז מער ניט וואס זייענדיק דארטן __ווייסט__ ער אז עס זיינען דא נאך פירושים וואס געפינען זיך במקומות אחרים, ד.ה. אין אנדערע חלקי התורה ווי דער חלק בא וועלכער ער האלט.

עד"ז איז אין אונזער פסוק: בשעת רער בן חמש למקרא לערנט דעם פסוק איז דאן זיין לימוד ע"ד הפשט, אבער דער פסוק ע"ד הפשט זאגט אים אז נוסף צו דעם פירוש וואס שטייט אין פשטות הכתובים וואס דער אויבערשטער האט געזאגט מוז דא זיין נאך א פירוש וואס דער אויבערשטער האט געזאגט, אז דער אויבערשטער האט געזאגט "חבל על דאבדין כו׳" (וואס ער זעט נים זאל שטיין אין פשטות הכתובים), וואס דער פירוש, זאגט אים רש"י, שטייט אין דרוש.

אבער וויבאלד אז ער געפינט זיך אין דער "מקום" פון פשט, איז טאקע במקום זה ניטא דער פירוש, ווארום דאס שטייט אין חלק הדרש שבתורה, וואס דערפאר זעט ער נים אין פסוק אז דער אויבערשטער האט געזאגט "חבל על דאבדין כו׳", אבער במקום שני, אין דעם "מקום" פון דרש, שטייט יע דער פירוש.

וואס דערפון איז פארשטאנדיק אז דער פירוש פון רש"י דא אין וכפטיש וגו׳ איז נים ווי מפרשים לערנען אז דאס איז פונקט ווי פי׳ דש"י אין גמרא (אין שבת) - אז אין איין פסוק זיינען דא כמה פירושים ע"ד ווי א סלע ווערט מתחלק לכמה חלקים (דורך דעם פטיש), וואס דעמולט איז טאקע מספיק צו ברענגען נאר סיום הפסוק "וכפטיש יפוצץ סלע" - נאר דא מיינט רש"י אז תורה איז ווי אש, און דער אש ווערט מתחלק לכמה ניצוצות בדוגמא ווי "פטיש יפוצץ סלע", און דערפאר ברענגט רש"י אויך התחלת הכתוב - "הלא כה דברי כאש".

ווארום בשעת א פטיש איז מחלק א סלע לכמה חלקים בלייבן דאן אלע חלקים במקום אחד ווי מ׳זעט במוחש, משא"כ ווען אש ווערט מתחלק לכמה ניצוצה פליען ארויס די ניצוצות לכמה מקומות, ועד"ז אין דעם נמשל, כנ"ל*.

נט. די הוראה דערפון:

די גאנצע תורה, סיי פנימיות התורה און סיי חיצוניות התורה, איז א תורה אחת, נשמתא און גופא פון דער זעלבער תורה176, וואס דערפאר דארף מען לערנען אלץ.

און ווי מ׳זעט בפועל, אז (כמה ענינים אין) נשמתא דאורייתא זיינען מכריח אז ס׳איז דא דער פירוש אין גופא דאורייתא, ועד"ז פארקערט, (כמה ענינים אין) גופא דאורייתא (נגלה דתורה) זיינען מכריח דעם פירוש אין נשמתא דאורייתא, ווי מ׳געפינט דערויף כמה דוגמאות אין נגלה דתורה.

- און -

---

*) לשלימות הענין - ראה שיחת ש"פ בא.

און ווי דאס איז מודגש אין פירוש רש"י גופא (בכ"מ):

מ'געפינט כמה פעמים אז רש"י (על התורה) זאל זאגן "לא ידעתי". וואס לכאורה איז עס ניט פארשטאנדיק: דער אויבערשטער האט דאך געגעבן די תורה בכדי מ'זאל לערנען און <u>פארשטיין</u> בהבנה והשגה וואס מ'לערנט, ווי אויך א בן חמש למקרא פארשטייט דאס – היינט ווי זאגט עס רש"י "לא ידעתי"?!

איז דער ביאור בזה: רש"י מיינט רעדמיט אז "לא ידעתי" דעם פירוש אין פסוק ע"ד <u>הפשט</u> (וואס דאס איז זיין דרך הלימוד על התורה), אבער ע"ד הדרש וכו' ווייס איך א פירוש (נאר ווייל דאס איז ניט דרך לימודו בפירושו – איז עס "לא ידעתי").

איז "לא ידעתי" נאך א דוגמא אז איין חלק פון תורה איז <u>מכריח</u> דעם פירוש פון אנדערע חלקים – ובנדו"ד: חלק הפשט (וואו דער ענין איז "לא ידעתי"), איז מכריח אז אין די אנדערע חלקים שבתורה (ווי רמז, דרש וסוד) איז יע דא א פירוש אין דעם פסוק (ווארום אויב ניט ווערט די שאלה הנ"ל: תורה איז געגעבן געווארן בכדי מ'זאל זי פארשטיין בהבנה והשגה – איז וואס הייסט "לא ידעהי").

און ווי דאס איז מודגש אויך אין דעם וואס מלמדים זיינען רגיל זאגן צו זייערע תלמידים [מיין מלמד פלעגט דאס זאגן, און מסתמא איז אזוי אויך געווען בא אנדערע, און מסתמא אויך בא די קינדער וואס געפינען זיך דא און ווילן משיח "נאו" – אז זייערע מלמדים זאגן צו זיי, אדער וועלן צו זיי זאגן מארגן]: ווען דו וועסט עלטער ווערן וועסטו פארשטיין.

וואס אויך אין דערויף ליגט דער תוכן פון "לא ידעתי" אין פרש"י. און די מיינונג דערביי איז: דו זאלסט ניט מיינען ווייבאלד מ'פארשטייט ניט איצטער איז דאס א זאך וואס מ'וועט שוין קיינמאל ניט פארשטיין, ניין, בשעה מ'וועט עלטער ווערן וועט מען זען אז ס'איז דא א פירוש ע"ד הרמז ע"ד הדרוש ע"ד הסוד וכו', און דעמולט וועט מען עס פארשטיין [כאטש כמה מלמדים בשעת זיי זאגן אז דו וועסט עלטער ווערן וועסטו פארשטיין – ווייסן זיי אליין ניט דעם פירוש (ע"ד הרמז וכו') אין דעם דבר הקשה].

– אין –

<u>הנחה פרטית בלתי מוגה</u>

ס. און דא קומט צו נאך א לימוד והוראה:

דאס וואס מ'מאטערט זיך אין גלות - איז דער אמת'ער ענין פון "לא ידעתי", דאס האט קיין הסברה ניט אין שכל, וואס אמת טאקע אז "חבל על דאבדין ולא משתכחין כו'" און מ'דארף ניט פרעגן קיין שאלות וכו', און מ'דארף האבן אמונה און בטחון וכו' -

איז אבער לאחרי כל הביאורים בדבר און וויפל מ'קען פארשטיין בשטחיות השכל, איז אויב מ'וועט זיך ניט נארן - בלייבט די שאלה וואס האט ניט קיין ביאור: פארוואס איז די גאולה נאך ניט געקומען, ווארום ס'איז דאך שוין "כלו כל הקצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה"[177], און ס'איז א זיכערע זאך אז ס'איז ניטא קיין איד וואס האט ניט געגעבן א קרעכץ פון תשובה בשעתא חדא וברגעא חדא,

ואע"פ אז דאס האט מען ניט געטאן בזמן אחד, נאר יעדער איינער בזמנו - קען דאס אבער דער אויבערשטער אלץ מצרף זיין צוזאמען?!

וואס דאס איז אן אמת'ער ענין פון "לא ידעתי" - אבער בשעת מ'זאגט "לא ידעתי" מאכט דאס ניט לייכטער אויפן הארצן, און מ'וויל דאך אז דאס זאל זיין בהבנה והשגה, וואס אין דערויף קאכט זיך דאך חב"ד, אז מ'זאל זיין אן "עס חכם ונבון"[178].

ויה"ר אז דאס זאל אראפקומען אין חב"ד, און עס זאל טאקע זיין "ידעתי", און דער עיקר - אז עס זאל זיין די גאולה און אין אן אופן פון "נאו", וואס דאס וועלן אויך די ענגלענדער הערן - גאולה האמיתית והשלימה, בעגלא דידן ממש.

צוה להכריז אודות המלוה מלכה של גמ"ח קרן ישראל ארי' לייב שתתקיים במוצש"ק.

נתן היין והמזונות (לרש"צ פ.) עבור המלוה מלכה.

כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "ווי וואנט משיח נאו".

אח"כ אמר: די וואס דארפן מאכן א ברכה אחרונה, וועלן זיכער מאכן א ברכה אחרונה.

אחרי תפלת מנחה התחיל לנגן "ווי וואנט משיח נאו".

גאר קיין חידוש ניט, דאס איז דאך א דבר המוכרח: בכדי עס זאל נהקיים ווערן הבטחתו של הקב"ה "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" (ובפרט אין אן אופן פון "ו<u>נצלתם</u> את מצרים, והרוקנוה") - איז געווען מוכרח (כנ"ל) אז פאר אידן זאל זיין ליכטיק בבית המצרי;

משא"כ עס זאל זיין ליכטיק פאר אידן אויך "במושבותם" - איז <u>ניט</u> קיין דבר המוכרח.

און דערפאר זאגט דער פסוק "ולכל בני ישראל הי' אור <u>במושבותם</u>", אז <u>אפילו</u> "במושבותם" "הי' אור" (כאטש אז דאס איז ניט קיין דבר הכרחי).

ועפ"ז איז פארשטאנדיק אויך וואס דער פסוק זאגט ניט "ולכל בני ישראל הי' אור" סתם, נאר ער איז <u>מוסיף</u> - "במושבותם":

"ולכל בני ישראל הי' אור" (אין דעם זמן וואס ס'איז געווען "חושך אפילה בכל ארץ מצרים") איז א ענין פון א נס, און וויבאלד אז לא עביד קוב"ה ניסא למגנא[127] - איז אויב דער פסוק וואלט געזאגט "ולכל בני ישראל הי' אור" (סתם), וואלט מען געלערנט, אז דער נס (אז פאר אידן זאל זיין ליכטיק) איז געווען נאר בביתו של המצרי, מצד דערויף וואס דארטן איז <u>מוכרח</u> אז אידן זאלן קענען זען;

משא"כ "במושבותם", וואס דארטן איז קיין הכרח ניט - וואלט מען געמיינט, אז דארטן איז ניט געווען דער נס -

דעריבער דארף דער פסוק מפרש זיין "ולכל בני ישראל הי' אור במושבותם", אז אפילו "במושבותם" איז געווען ליכטיק.

לט. כאן המקום צו משלים זיין ("פרע הקפותיו" -) דעם ביאור אין פרש"י וואס מ'האט גערעדט דעם פריערדיקן שבת[128].

וואס רש"י שטעלט זיך בהתחלה הפרשה[129] און ברענגט אראפ דעם פירוש המדרש[130], אז אויף דעם וואס משה האט געזאגט דעם אויבערשטן[131] "למה הרעותה לעם הזה", האט אים דער אויבערשטער געענטפערט "חבל על דאבדין ולא משתכחין וכו'", ביז דעם גאנצן אריכות המדרש (בנוגע צו אברהם, יצחק ויעקב).

און דערנאך זאגט רש"י "ואין המדרש מתיישב אחר המקרא מפני כמה דברים", און פרעגט כמה שאלות, און איז מסיים - "לכך" -

----

127) ראה דרשות הר"ן דרוש ה (נעתק בלקו"ש ח"ב ע' 566). וראה לקו"ש חט"ז ע' 79 ובהנסמן בהע' 5. 128) ש"פ וארא, מבה"ח שבט. 129) ו, ט (ד"ה מקוצר רוח). 130) שמו"ר פ"ו, ד. 131) שמות ה, כב.

"לכך אני אומר יתיישב המקרא על פשוטו דבר דבור על אופניו והדרשה הדרש, שנאמר[132] הלא כה דברי כאש נאום ה' וכפטיש יפוצץ סלע, מתחלק לכמה ניצוצות".

דלכאו' איז אין דערויף אינגאנצן ניט פארשטאנדיק (איינע פון די שאלות): רש"י האט שוין געבראכט מדרשים בפירושו עה"ת ביז איצטער <u>צענדליקער</u> מאל! און ער ברענגט ניט אראפ "הלא כה דברי כאש וגו'"* - איז פארוואס עפעס דא רש"י מיטאמאל מבאר ומאריך בפירושו אז ס'איז דא "פשוטו - דבר דבור על אופניו" און "הדרשה תדרש", אין "שנאמר הלא כה דברי כאש", בידן סיום אז "מתחלק לכמה ניצוצות"?!

מ. איז דער ביאור בזה, בהקדים הטעם וואס רש"י דארף בכלל ברייננען דעם מדרש ("חבל על דאבדין ולא משתכחין וכו'") - ווארום באם בן חמש למקרא שטעלט זיך א שאלה: בשעת משה רבינו פרעגט דעם אויבערשטן "למה הרעותה לעם הזה" - האט אים דער אויבערשטער געדארפט ענטפערן, "חבל על דאבדין ולא משתכחין וכו'", ווארום דער בן חמש ווייס שוין פון פריער בנוגע צו אברהם'ן אז דער אויבערשטער האט אים אוועקגעגעבן גאנץ ארץ ישראל, און פונדעסטוועגן "כשבקש אברהם לקבור את שרה לא מצא קרקע עד שקנה בדמים מרובים", ועד"ז בנוגע צו יצחק אז "ערערו עליו על הבארות אשר חפר", ועד"ז בנוגע צו יעקב "ויקן את חלקת השדה לנטות אהלו"[133], ואעפ"כ "לא הרהרו אחר מדותי", זיי האבן גארניט געפרעגט בא דעם אויבערשטן -

דערפאר זאגט אים רש"י, אז דער אויבערשטער האט עס אים טאקע געענטפערט, וואו שטייט דאס - אין מדרש.

פרעגט אבער דער בן חמש למקרא:

ער ווייס טאקע אז ניט אלץ שטייט אין פשטות הכתובים,

און ווי ער האט שוין געלערנט כמ"פ, אז עס זיינען געווען ציוויים וואס דער אויבערשטער האט אנגעזאגט משה'ן צו איבערגעבן אידן - און עס ווערט ניט דערציילט אז משה האט עס איבערגעגעבן, ועד"ז להיפך עס ווערט דערציילט אז

- משה -

----

*) בפרש"י עה"פ וישלח לג, כ כותב: "ודברי תורה כפטיש יפוצץ סלע, מתחלקים לכמה טעמים כו'". אבל: (א) לא הובא שם תחלת הפסוק "הלא כה דברי <u>כאש</u>", (ב) שם כותב "מתחלקים לכמה <u>טעמים</u>", משא"כ כאן - "לכמה <u>ניצוצות</u>". וראה לקמן סמ"א.

----

132) ירמי' כג, כט. 133) וישלח לג, יט.

משה האט איבערגעגעבן וואס דער אויבערשטער האט אים געהייסן, און עס שטייט ניט אז דער אויבערשטער האט עס אים געהייסן, און ס'איז ביי אים קיין שאלה ניט, פארוואס שטייט טאקע ניט, ווארום כאי קמ"ל;

דא אבער פרעגט ער א קשיא: אויב עס וואלט ניט געשטאנען בכלל אז דער אויבערשטער האט אים עפעס געענטפערט - איז ביי אים אלץ רעכט: מ'קען זאגן אז דער אויבערשטער האט אים געענטפערט וואס עס שטייט אין כדרש וכו'; דער פסוק זאגט אבער יע וואס דער אויבערשטער האט אים געענטפערט - האט דער פסוק געדארפט זאגן אויך דעם ענטפער, ווארום אויך דער ענטפער איז פשוטו של מקרא, איז ער דאך אויך אן עיקר, און אפשר נאכמער עיקר פון דעם ענטפער וואס עס שטייט בפירוש אין פסוק,

און אעפ"כ זאגט עס דער פסוק ניט, עס איז מערניט וואס רש"י ברענגט אים דעם מדרש, אבער מיט דער באווארעניש אז פשוטו איז "דבר דבור על אופניו", "והדרשה תדרש"!

וואס דאס איז דער איינציקער מאל אין תורה וואס מ'געפינט אזא ענין.

מא. אויף דעם איז אים רש"י מסביר, "שנאמר הלא כה דברי כאש נאום ה' וכפטיש יפוצץ סלע, מתחלק לכמה ניצוצות":

ע"ד ווי מ'זעט ביי "אש", אז בשעת ער איז אין אן אופן פון "כפטיש יפוצץ סלע" (וואס דעמולט איז זיך דער סלע מתחלק לכמה ניצוצה, עד"ז) אז דער אש איז זיך "מתחלק לכמה ניצוצה", עס גייען פון אים ארוים פונקען - זיינען די פונקען (די ניצוצות האש) זיך מתחלק, דער גייט מזרחית און דער גייט מערביה, אבער זיי זיינען אין דער זעלבער איכות, דער זעלבער כמות, לפי ערך, און דער זעלבער מהות -

עד"ז איז בנוגע צו "(כה) דברי", אז ס'קען זיין די זעלבע זאך, ד.ה. די זעלבע דרגה; ביידע זאכן זיינען מוכרח בשוה בחלק הפשט, און אעפ"כ זיינען זיי זיך מתפשט אין באזונדערע ערטער: דער ענין אין פשט (דער ניצוץ) - קומט אין פשוטם של כתובים, און דער ענין אין פשט (דער ניצוץ) - קומט אין מדרש.

וואס דאס איז ניט ווי רש"י איז מפרש אין מס' שבת[134], אז "מתחלק הסלע . . לכמה ניצוצה" (ווי מפרשים[135] ווילן עס דא איינלערנען) [וואס דעמולט האט דאך רש"י געדארפט מפרש

- זיין -

----

134) כח, ב - ד"ה מה פטיש. 135) רא"ם ושפ"ח כאן.

זיין אז דאס מיינט מען "הסלע (מהחלק לכמה ניצוצות)", במכ"ש וק"ו פון וואס ער איז עס מפרש צו א (בן עשר למשנה ו)בן חמש עשרה לגמרא[136] (ווי מ'האט געפרעגט בשבת העברה[137]) -

ווארום אויב מ'וועט ברענגען פון דעם ענין הסלע - וועט די שאלה נאך אלץ בלייבן:

אז דער סלע איז זיך מהחלק לכמה ניצוצות - איז ניטא אזא מציאות אז אלע חלקים זאלן זיין בשוה, נאר זיי קומען אויס אין פארשידענע מדות, איין חלק א גרעסערער, א צווייטער חלק א קלענערער וכו' -

איז דאס ניט דומה לנדו"ד אז ביידע ענטפער'ס (פון דעם אויבערשטן צו משה) זיינען מוכרח ע"פ פשוטו של מקרא; ביידע זיינען אין דער זעלבער דרגא.

און עפ"ז איז אויך פארשטאנדיק פארוואס רש"י ברענגט דעם ערשטן האלבן פסוק "הלא כה דברי כאש" (דלא כבגמ' שבת, ווי מ'האט געפרעגט בשבת העברה) - ווארום דא איז דער דיוק דוקא "כאש", ווי דער אש איז "מהחלק לכמה ניצוצות", און אע"פ אז אלע ניצוצות זיינען בשוה (ווי דער בן חמש למקרא ווייס דאס שוין) - זיינען זיי זיך אבער מהחלק - דער גייט לצד מזרח און דער גייט לצד מערב,

וואס דאס איז פונקט ווי בנדו"ד, כנ"ל.

מב. בנוגע צו דעם זהר (עכ"פ בקיצור):

בנוגע צו מזוזה, איז דא די מצוה, דער דין המזוזה, ווי אויף דערויף מאכט מען די ברכה "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לקבוע מזוזה", און דאס איז אויך א שמירה, מצד עיקר המצוה;

און ס'איז אויך דא די סגולה אין דער מצוה, דאס וואס מ'שרייבט אן אויף דער מזוזה (מבחוץ להמזוזה) דעם שם "שד-י" (ווי ער איז מבאר אין זהר ואתחנן), וואס דאס איז א שמירה מצד די סגולה פרטית שבהמצוה[138].

און עפ"ז איז פארשטאנדיק וואס דער טאטע שרייבט אויף דער פירוש אז "כתוב שמי קאי על השם שד-י" - אז עס איז מערניט ווי "יותר קרוב לפרש" - ווארום אויך דער פירוש פון ניצוצי אורה (און דער רמ"ז, רנ"ל) אז שמי איז דער ענין פון מזוזה (בגימטריא אדנ'), האט אן ארט, ווארום מצד עיקר המצוה, מצות מזוזה, איז אויך דא א שמירה כנ"ל[139].

- מג. -

---

136) אבות ספ"ה. 137) וכמו שהקשה ברא"ם שם. 138) ראה בארוכה לקו"ש עקב תשל"ו. 139) ראה לקו"ש שם שוה"ג להע' 7.

ס'איז פארשטאנדיק פארוואס ווען ס'שטייט "בתוף ובכינור" דארף רש"י ניט מפרש זיין, און ס'איז פארשטאנדיק פארוואס דוקא דא איז דאס רש"י מדייק פון "הוציאו תפים ממצרים", משא"כ ווי ער זאגט אין מכילתא:

אין מכילתא רעדט ער ניט וועגן נשים צדקניות שבדור, נאר סתם צדקניות.

מיט נאך כמה דיוקים שבדבר.

וואס כאן אויך המקום עכ"פ בקיצור וואס ס'האט זיך גערעדט דער חילוק וואס רש"י זאגט "כפטיש יפוצץ סלע" אין דער התחלת הפסוק ווי אין פ' וישלח, און מיט התחלת הפסוק אין פ' וארא "הלא כה דברי כאש" און איז מחלק: דארט זאגט רש"י מתחלק לטעמים, און דא זאגט רש"י "מתחלק לנצוצות".

וואס דא איז כמובן, דער חילוק צווישן נצוצות און טעמים איז מן הקצה אל הקצה:

אז מ'וועט פרעגן א בן חמש למקרא אדער אפילו א דערוואקסענעם אז בשעת ס'שפרינגען פונקען צי ס'איז דא א חילוק צווישן איין פונק און דעם צווייטן, וועט ער זאגט אז ער קען דאס ניט מבחין זיין, כאן

ער זעט נאר אז דער פליט אין איין זייט און דער פליט איז א צווייטער זייט.

אבער זאגן אז דאס איז צוויי מאל די גרויס, איין מאל די גרויס וכו' - ניט דאס זעט זיך אן אין ניצוצות,

בשעת מ'וועט ביי אים פרעגן וואס איז דער ענין "מתחלק לטעמים" - דער גאנצער ענין פון טעמים לשון רבים איז אויב ס'איז דער זעלבער טעם איז דאס ניט קיין לשון רבים! איז דאס טעם לשון יחיד!

דער גאנצער ענין פון טעמים איז אז דאס איז **מתחלק** ביניהם און אין דערויף באשטייט דער חילוק:

בשעת אט דא ווי די קשיא איז וארא אז ביידע ענינים זיינען פשוטם של דברים: ס'איז מוכרח ע"פ פשוטו של מקרא שלפני פרשה וארא, אז דער אויבערשטער מוז אים זאגן "חבל על דאבדין", ס'איז אויך מוכרח ווי ס'שטייט בפירוש אין פשש"מ אז דער אויבערשטער האט אים געזאגט ווי רש"י איז מפרש פשש"מ אין וארא.

במילא האט דאס דעם זעלבן דעם טעם, דעם זעלבן פשש"מ.

די נפק"מ איז נאר, אז דאס געפינט זיך אין איין חלק פון תורה אין תושב"כ וואס דער אויבערשטער האט געזאגט, - דער ענין פון "חבל על דאבדין" איז דער זעלבער "ניצוץ" פון דעם זעלבן פייער מיטן זעלבן פארנעם, ער געפינט זיך אבער במקום אחר - ער געפינט זיך אין מדרש!

דער חילוק אין וישלח איז דארט איז ניט דער חילוק דער ארט וואו ער געפינט זיך, דארט איז א חילוק אין דעם קשר ווי דאס האט מיט פשש"מ, און אין דעם קשר ווי דאס איז געשמאק צי ע"ד הדרוש צי דאס איז דער געשמאק ע"ד הפשט.

וואס דערפאר איז דארט קען דאס זיין אפילו פון א סלע, כמדובר, אז בשעת מ'צעקלאפט א סלע איז דעמאלט איז ניטא קיין צוויי גלייכע שפאלטן, יעדער חלק הסלע וואס ווערט פון כפטיש יפוצץ סלע איז אי אפשר לצמצם ע"י דין, און ווי ער בן חמש זעט דאס אויך בפשטות: ס'איז דא א חילוק דער איז גרעסער דער איז קלענער,

דער איז פירקאנטיקער און דער איז קיילעכדיקער, און דער איז שפיציק און דער איז בלי ניצוצות איז פונקט פארקערט.

וואס דערפאר בשעת רש"י ברייינגט אין א ענין וואס דארט איז דער זעלבער פארנעם און דער זעלבער פייער, דארף רש"י זאגן "מתחלק לנצוצות", און קען ניט זאגן מתחלק לטעמים: ס'איז דער זעלבער געשמאק אין פשטות הדברים, צי מ'וועט זאגן "חבל על דאבדין ולא משתכחין" אדער מ'וועט זאגן די טעמים וואס ס'שטייט אין הושב"כ, ס'איז נאר א חילוק וואו דער ענין שטייט דערפאר איז דאס מתחלק לניצוצות.

- מתחלק לניצוצין קען דאס ניט האבן קיין שייכות צו סלע, דארף רש"י ברייינגען "הלא כה דברי כאש".

משא"כ אין פרשת וישלח וואס דארטן רעדט זיך מתחלק לטעמים, ניט בײדע זיינען אין דער זעלבער גרויס נאר אדרבה - זיי זיינען גאר מחולק כמדובר, און אין דערויף באשטייט דער אונטערשייד, אט דארט איז ניט נוגע די התחלת הכתוב "הלא כה דברי כאש" ואדרבה - דעמאלט וואלט דאס געדארפט זיין "ניצוצות" מיטן זעלבן געשמאק מיטן זעלבן פייער מיטן זעלבן חיות.

ויה"ר אז ס'איז דא איינע פון די ענינים פון לע"ל איז, אז דאס וואס די גמ' זאגט אז "כפטיש יפוצץ סלע" זאגט דאך די גמ' איז זבת אז אזוי איז תורה זיך מתחלק לע' לשונות.

און אויך ווי די גמ' זאגט אין קידושין ובכ"מ אז "כפטיש יפוצץ סלע אם אבן הוא נימוח" ביז וואנעט אז ס'ווערט אינגאנצן אויס מציאות - "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ", און די בײדע ענינים זיינען בײדע לע"ל ביאת משיח צדקנו,

איז דעמאלט "אהפוך אל העמים כולם לעבדו כולם שכם אחד", און אויך פארבונדן - פון וואנעט וועלן זיי וויסן ווי אזוי "לעבדו" - דורך דערויף וואס מתחלק לע' לשונות.

זאל דאס זיין בקרוב ממש, און אין א אופן פון "נאו", כמדובר כמ"פ למטה מעשה טפחים, ובשמחה ובטוב לבב.

צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון אדה"ז (בבא הרביעית פ"א) ניע זשוריצי.

אח"כ אמר: אזוי ווי דער מארגנדיקער כינוס פון די קינדער וועט זיין בהמשך צו דעם פארברייינגען, וועט מען אפשר מיטנעמען אט דאס (נתן המזונות להר' י.י.ה. ואמר לו) איר האט אילרע סגנים אויך? דריי? התחיל לנגן ניעט ניעט.

אח"כ אמר: די וואס דארפן מאכן א ברכה אחרונה וועלן זיכער מאכן א ברכה אחרונה.

* * *